

عوامل موثر بر نگرش جوانان به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج

حسین محمودیان^۱

احمد ذراهکی^۲

تاریخ دریافت مقاله:

تاریخ پذیرش مقاله:

همزمان با ورود جامعه ایرانی به نظم مدرن، نهاد خانواده و ازدواج تحولات مهمی را از سر گذرانده یا در حال گذراندن است. از جمله این تحولات، افزایش روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج است. جامعه ایرانی همواره برای دوام و استحکام نهاد خانواده و ازدواج کوشیده است و افراد را از عواملی که می‌توانند بر این نهاد آثار زیانباری داشته‌باشد بر حذر می‌دارد. دانشجویان و افراد دارای تحصیلات عالی از جمله اقشار جامعه هستند که در معرض این تحولات قرار دارند. در این راستا با استفاده از داده‌های پیمایشی که در سال ۱۳۹۱ بر روی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تهران انجام گرفته سعی شده است تا به این سوالات اساسی پاسخ داده شود که دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تهران نسبت به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج چه نگرشی دارند و عوامل موثر بر نگرش آنها نسبت به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج چیست؟ روش نمونه‌گیری در این پژوهش، خوشه‌ای چند مرحله‌ای و حجم نمونه ۳۹۳ نفر می‌باشد. با توجه به تئوری‌های موجود و پیشینه پژوهشی متغیرهای جنسیت، سن افراد، وضعیت تاهل، فرامادی‌گرایی، هزینه فرصت ازدواج و خانواده-محوری انتخاب و تاثیر آنها بر متغیر تابع نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج مورد مطالعه قرار گرفت. نتایج تحقیق نشان دهنده آن هستند که حدود ۷۴ درصد از دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تهران نگرش مثبت به رابطه دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج دارند. همچنین، متغیر فرامادی‌گرایی بیشترین تاثیر را بر نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج دارد و متغیرهای خانواده-محوری، هزینه فرصت ازدواج، وضعیت تاهل و جنسیت به ترتیب در مرتبه‌های بعدی قرار دارند. در مجموع، متغیرهای مستقل تحقیق توانسته‌اند حدود ۳۹ درصد از تغییرات نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج را تبیین نمایند.

واژگان کلیدی: ازدواج، دوستی دختر و پسر، جوانان و خانواده

مقدمه

در ایران، نسبت به خانواده نگرشی مثبت وجود دارد و آن را بهترین مکان برای زندگی افراد می‌دانند و تدابیری در جهت پایداری و تداوم آن می‌اندیشند. این نگرش مثبت امری طبیعی است، اما اطلاعات ما در مورد واقعیات زندگی خانوادگی بسیار ناچیز است. این کمبود، زمانی که سعی در ارائه الگویی در جهت حفظ و پایداری پیوند زناشویی و سپس استحکام هر چه بیشتر خانواده می‌کنیم، بیشتر به چشم می‌خورد. (اعزازی، ۱۳۷۹)

در این راستا، جامعه ایرانی همواره برای حفظ و دوام نهاد خانواده و ازدواج کوشیده و سعی کرده که همواره افراد را به این امر تشویق کند و از عواملی که این نهاد را به خطر می‌اندازد، بر حذر دارد. در مکتب اسلام، تاکید فراوانی بر ازدواج شده است؛ به طوری که در دین اسلام هیچ بنیانی محبوب‌تر و ارزشمندتر از ازدواج و تشکیل خانواده وجود ندارد و این دین همواره پیروان خود را به این امر تشویق می‌کند. پیامبر اکرم (ص) می‌فرماید: "هر کس ازدواج را از ترس فقر ترک کند، به خدا گمان بد برده است، زیرا ایزد متعال می‌فرماید اگر آنها فقیر باشند، خداوند آنها را از فضل خود بی‌نیاز می‌سازد." (تفسیر نمونه، ج ۱۴، ص ۴۶۶) از سوی دیگر، فرهنگ ایرانی و اسلامی با مشخص کردن حوزه محرم و نامحرم، هموار افراد را از وجود روابط خارج از ازدواج منع کرده است و حتی نگاه به نامحرم را مانند تیری زهرآلود از جانب شیطان می‌داند.

با وجود این تاکیدات در سال‌های اخیر، همزمان با تحولات ساختی و اجتماعی در جامعه ایران همچون: گسترش شهرنشینی، افزایش میزان تحصیلات عالی به ویژه برای زنان، حضور زنان در عرصه‌های اجتماعی، گسترش رسانه‌های جمعی مانند اینترنت و ماهواره، نهاد خانواده تحولات مهمی را از سر گذرانده و در حال گذراندن است. از جمله این تحولات مهم، افزایش سن ازدواج و گسترش روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج می‌باشد. این دو پدیده اجتماعی، پدیده‌ها نوظهور در جامعه ایرانی است که با هم مرتبط و دارای رابطه دو سویه می‌باشند. با نگاهی به آمار و ارقام می‌توان به افزایش سن ازدواج در میان جوانان و افزایش افراد مجرد در گروه‌های سنی که در سن ازدواج قرار دارند پی‌برد. بر طبق سرشماری ۱۳۷۵ درصد افراد هرگز ازدواج نکرده در گروه‌های سنی ۲۰-۲۴، ۲۵-۲۹ و ۳۰-۳۴ برای مردان به ترتیب ۷۲،۲، ۲۷،۱ و ۷،۷ درصد بوده است که در سرشماری ۱۳۸۵ به ۷۸،۳، ۳۶،۵ و ۱۲،۲ درصد افزایش یافته‌اند. برای زنان این ارقام در سرشماری ۱۳۷۵ به ترتیب ۳۹،۳، ۱۴،۸ و ۶،۴ درصد بوده است که در سال ۱۳۸۵ به ۴۹،۲، ۲۳،۸ و ۱۱،۵ درصد افزایش یافته است. (مرکز آمار ایران ۱۳۷۵ و ۱۳۸۵)

همچنین، تحقیقات متعدد نشان دهنده آن هستند که جوانان ایرانی، دیگر به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج به عنوان یک امر منفی نگاه نمی‌کنند (آزاد ارمکی و دیگران، ۱۳۷۹؛ عبدالهیان، ۱۳۸۳؛ جوکار، ۱۳۸۳؛ احمد نیا و مهریار، ۱۳۸۳ و موحد و همکاران، ۱۳۸۵) که این خود می‌تواند نشان دهنده تغییر نگرش جوانان به این گونه روابط در جامعه باشد. این پدیده ناشی از علل گوناگون است؛ عواملی مانند افزایش سن ازدواج، شهرنشینی، افزایش تحصیلات به خصوص تحصیلات عالی که زمینه روابط دختر و پسر را فراهم می‌کند و رسانه‌ها و دسترسی آسان به دنیای مجازی. مهریار و خلج آبادی فراهانی (۱۳۸۹) در تحقیق خود درباره نقش خانواده در ارتباطات با جنس مخالف قبل از ازدواج در دختران دانشجویی تهرانی، به کنترل سختگیرانه والدین در دوران بلوغ و نگرش آزادانه والدین و احترام کم به دیدگاه والدین اشاره کرده‌اند. در ایران به علت حساسیت موضوع، مطالعات اندک و اغلب غیر جامعی بر روی روابط با جنس مخالف در قبل از ازدواج انجام شده است. این مطالعات اندک، نشان داده‌اند که بین ۵۴ تا ۵۸ درصد از دانشجویان دانشگاه‌ها روابط دوستی قبل از ازدواج را تجربه می‌کنند، در حالی که روابط جنسی قبل از ازدواج در بین دانشجویان از ۸ درصد تا ۱۲ درصد در تغییر است (خلج آبادی فراهانی و مهریار ۱۳۸۹). ظهور و بروز این پدیده و تحول در روابط بین شخصی دختران و پسران جامعه، قبل از ازدواج نگرانی خانواده‌ها، علما و جامعه دینی، مسئولان و برنامه ریزان فرهنگی و سازمان های مرتبط با جوانان را در پی داشته است.

بنابراین، می‌توان گفت نوع معاشرت پیش از ازدواج در جامعه ایرانی با توجه به ارزش ها و هنجارهای فرهنگی و دینی، یک مسئله اجتماعی است. (موحد و همکاران ۱۳۸۵) رواج این چنین روابطی می‌تواند آثار زیانباری را بر خانواده ایرانی با توجه به ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی آن داشته باشد. از جمله این آثار، افزایش سن ازدواج، کاهش نرخ ازدواج و افزایش نرخ تجرد، افزایش ناسازگاری‌های زناشویی و خانوادگی و در نتیجه افزایش طلاق در جامعه می‌باشد.

قشر دارای تحصیلات عالی معمولاً زودتر در معرض تحولات نوظهور واقع شده و از آن تاثیر می‌گیرند. براساس تئوری اشاعه، تحولات جامعه معمولاً ابتدا در قشر تحصیل کرده- به دلیل ویژگی‌های خاص آنها - اتفاق می‌افتد و سپس به سایر اقشار جامعه انتقال پیدا می‌کند. دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تهران بخشی از این قشر تحصیل کرده هستند که این تحولات را تجربه می‌کنند. حال این سوالات اساسی مطرح می‌شود:

۱. نگرش دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تهران نسبت به معاشرت و دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج چگونه است؟
۲. چه عواملی بر نگرش آنها بر معاشرت و دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج تاثیرگذار است؟
۳. آیا بین دانشجویان دختر و پسر در این زمینه تفاوت معناداری وجود دارد؟
۴. آیا بین دانشجویان متأهل و مجرد در این زمینه تفاوت معناداری وجود دارد؟
۵. تحولاتی مانند افزایش فرامادی گرایی، هزینه فرصت ازدواج و کاهش خانواده-محوری در بین افراد مورد مطالعه چه تاثیری در این زمینه دارد؟

پاسخ به این سوالات در درک تحولات خانواده می‌تواند موثر باشد و زمینه شناخت بهتر از این تحولات و در نتیجه برنامه ریزی صحیح‌تر را فراهم می‌سازد. بنابراین، در این مقاله ابتدا به بررسی مبانی نظری و کارهای پیشین می‌پردازیم و سپس چارچوب نظری، فرضیات تحقیق و تعریف مفاهیم و عملیاتی کردن آنها ارائه می‌شود. در ادامه، به یافته‌های تحقیق اشاره می‌گردد و در پایان، نتیجه‌گیری خواهد شد.

مبانی نظری پژوهش

تئوری‌های متعددی در خصوص تحولات خانواده وجود دارند که هر کدام از منظر خود به تبیین این پدیده پرداخته‌اند. از این تئوری‌ها می‌توان برای تبیین گسترش روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج نیز استفاده نمود، زیرا این تحول خارج از حوزه خانواده و ازدواج اتفاق نمی‌افتد و رابطه‌ای دو سویه با تحولات خانواده و ازدواج دارد. به بیان دیگر، از یک سو گسترش این روابط در نتیجه تغییرات در نهاد خانواده و ازدواج است و از سوی دیگر، در تحول نهاد خانواده و ازدواج تاثیرگذار است. از جمله این تئوری‌ها، تئوری نوسازی می‌باشد. تئوری نوسازی معتقد است که فرایند نوسازی با ترجیح، فرد محوری در مقابل خانواده-محوری، بهبود موقعیت زنان، گسترش تحصیلات، شهرنشینی و ازدواج‌هایی با انتخاب آزاد، تشکیل خانواده را در سنین بالا تشویق می‌کند و زمینه تغییر نهاد خانواده و ازدواج را فراهم می‌آورد. به عقیده طرفداران این نظریه فرایند نوسازی، یک نوع شیوه زندگی و فکری را به وجود می‌آورد که سرنوشت گرایی و خانواده‌گرایی را تضعیف و آینده‌نگری و آمال و آرزوی برخورداری از زندگی مرفه‌تر را در انسان تقویت می‌کند. در مطالعات متعددی

که در زمینه تحولات نهاد خانواده و ازدواج صورت گرفته است، بر این مفاهیم نوسازی تاکید شده است. (منش،^۳ ۲۰۰۵؛ پنگ،^۴ ۲۰۰۶؛ اسمیت،^۵ ۱۹۸۰؛ جنسن و تورنتون،^۶ ۲۰۰۳؛ رشاد،^۷ و همکاران، ۲۰۰۳؛ کویسومینگ و هالمن،^۸ ۲۰۰۳؛ محمودیان، ۱۳۸۰؛ کاظمی پور، ۱۳۸۳؛ حبیب پور و غفاری، ۱۳۹۰ و سگالن، ۱۳۷۰) نظریه دیگری که برای تبیین تغییرات خانواده به ویژه تغییرات ازدواج استفاده می‌گردد، نظریه مبادله می‌باشد. فرض اساسی این نظریه آن است که مردم در انتخاب‌های خود منطقی‌اند و درصدد به حداکثر رساندن سود خود از انتخاب و برقراری رابطه‌اند. بارتز و نای^۹ (۱۹۷۰) با کاربرد این نظریه در مورد ازدواج، دو دسته عوامل تعیین کننده ازدواج را تعیین کرده‌اند: دسته اول آنهایی هستند که موجب می‌شوند ازدواج برای فرد رضایت بیشتری را نسبت به مجرد بودن تامین کند. دسته دوم آنهایی هستند که موجب می‌شوند ازدواج در میان بسیاری از جایگزین‌های نامطلوب برای فرد کمتر نامطلوب باشد. اقتصاددانانی مثل استرلین و بکر^{۱۰} نیز با مطرح کردن مفاهیم هزینه و سود از این نظریه پشتیبانی نموده‌اند. تحولاتی که در نهاد خانواده اتفاق می‌افتد در تغییر زمان ازدواج و افزایش سن ازدواج و در نتیجه گسترش روابط قبل از ازدواج موثر می‌باشند. از جمله این تحولات فرامادی گرایی است؛ فرامادی گرایی تغییر اولویت‌های ارزشی از سمت دلبستگی‌های مادی پیرامون امنیت اقتصادی و جانی به سوی تاکید بیشتر به آزادی، ابراز عقیده و کیفیت زندگی می‌باشد. فرامادی گرایی، ارزش-های مربوط به خانواده و ازدواج را تغییر می‌دهد و منجر به این می‌شود که افراد به خانواده و ازدواج دیگر نه به عنوان نهادی سنتی، بلکه به عنوان یک نهاد مدرن و جایی که در آن برابری جنسیتی، ابراز عقیده اتفاق می‌افتد نگاه کنند. مطالعات صادقی و همکاران (۱۳۸۹) نشان می‌دهد نیمی از پاسخگویان مناسب‌ترین موقعیت ازدواج دختران را بعد از اتمام تحصیلات دانشگاهی و کسب استقلال اقتصادی دانسته‌اند که مؤید تغییر ایده‌ها به سمت فرامادی گرایی بر اساس نظریه اینگلههارت می‌باشد. یافته‌های عسکری ندوشن و همکاران (۱۳۸۹) نشان می‌دهد دختران مورد مطالعه از ایده‌ها و نگرش‌های مدرن‌تری نسبت به مادران خود برخوردارند. چنین تفاوت‌های بین نسلی در نگرش‌های ازدواج می‌تواند هم ناشی از تغییر ایده‌ای و هم ناشی از تفاوت‌های نسلی در

³ Manesh

⁴ Peng

⁵ Smith

⁶ Jensen and Thornton

⁷ Rashad

⁸ Quisumbing and Hallman

⁹ Bartz and Nya

¹⁰ Esterlin and Becker

مشخصه‌های اقتصادی و اجتماعی از جمله آموزش، اشتغال و خاستگاه شهری باشد. نظریه اینگلهارت^{۱۱} در خصوص دگرگونی ارزشی پیش بینی می‌کند که جایگزینی جمعیت نسل جدید به تدریج به جا به جایی بلند مدت ارزش های مادی به ارزش های فرامادی منجر شود. (اینگلهارت ۲۰۰۳) دگرگونی هایی که در نهاد خانواده و ازدواج به وقوع می پیوندد را نمی توان جدا از تغییرات بزرگتری که در عصر مدرن رخ می دهد، درک کرد. (گیدنز^{۱۲}، ۱۳۷۴: ۲۵۹) در عصر مدرن مفاهیم و روابطی شکل می گیرند که مسلما بر زندگی خانوادگی و ازدواج موثرند. الیزابت بک و اولریش بک معتقدند در جامعه کنونی مردم به دنبال عشق ازدواج می کنند و به دلیل عشق جدا می شوند. آنها به دنبال چرخه بی پایانی از امید بستن و پشیمان شدن و تلاش دوباره اند. استدلال آنها این است درست به همین صورت که جهان ما چنین مقهور کننده، غیر شخصی، انتزاعی و به سرعت در تغییر است، عشق اهمیت روز افزونی پیدا کرده است. عشق، جستجویی است در پی خویشتن؛ تقلایی برای تماس و ارتباط واقعی با خود و دیگری؛ شریک شدن در جسم و اندیشه؛ رو به رو شدن با یکدیگر بدون هیچ مانعی؛ اعتراف کردن و بخشیده شدن؛ درک کردن، تایید و حمایت از آنچه بود و هست؛ اشتیاقی به خانه و کاشانه و پشت و پناهی برای مقابله با تردیدها و اضطراب هایی که زندگی مدرن، ایجاد می کند. اگر هیچ چیز قطعی و ایمن به نظر نمی رسد، اگر حتی نفس کشیدن هم در این دنیای آلوده خالی از خطر نیست، پس مردم همچنان به دنبال رویاهای فریبنده عشق خواهند دوید تا همه آنها به ناگاه به کابوس بدل شود. (گیدنز ۱۳۷۴: ۲۵۹) پیدایش چنین روابط و مفاهیمی در زندگی انسان مدرن بر روابط شخصی و اجتماعی و در نتیجه، ازدواج و زندگی خانوادگی او موثر می باشد. پیدایش مفاهیم و روابط جدید در جامعه مدرن و کاهش اقتدار سنتی خانواده و کاهش نظارت آنها بر روابط دختر و پسر در افزایش سن ازدواج و تغییر ایده ها و نگرش ها نسبت به آن اهمیت به سزایی دارد. ایجاد این مفاهیم جدید مانند عشق و فرد-محوری، تشکیل خانواده و ازدواج را به تاخیر می اندازد و در نتیجه در گسترش روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج تاثیرگذار است. (رشاد و همکاران، ۲۰۰۳؛ موحد و عنایت، خلیج آبادی فرهانی و مهریار، ۱۳۸۹) سیلوا^{۱۳} (۱۹۹۷) از جمله عوامل موثر بر گسترش روابط بین دو جنس را فراهم ساختن زمینه تحصیل بخصوص برای دختران می داند. در کنار همه این موارد باید به شرایط اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جامعه و بحران هایی که بر آن واقع می شود، توجه ویژه

¹¹ Inglehart

¹² Giddens

¹³ Silva

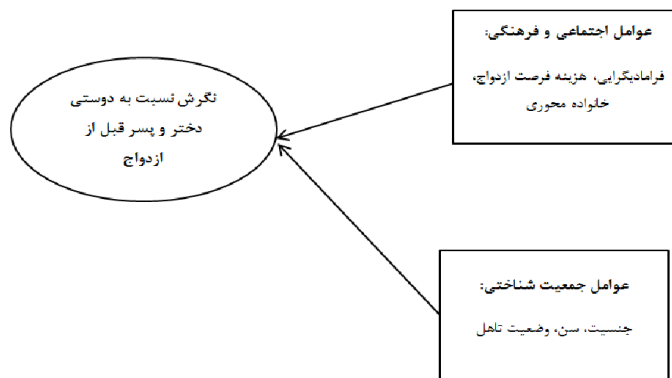
کرد. هامپلوا^{۱۴} (۲۰۰۳) شدت تاثیر شرایط بد اقتصادی بر زمانبندی ازدواج را زمانی می‌داند که در چنین شرایطی هنجارهای فرهنگی در رابطه با هزینه ازدواج و استانداردهای زندگی تغییر نکند و با آن هماهنگ نشود. وقتی در شرایط بد اقتصادی مانند تورم، هزینه و مخارج زندگی بالا رفته ولی انتظارات و نگرش های زوجین تغییر نکرده و ازدواج مخارج سنگینی را بر آنها تحمیل کند، افراد مجبور می‌شوند ازدواج خود را تا ایجاد شرایط مناسب به تاخیر بیندازند. از سوی دیگر، شرایط رکود و بیکاری بر ازدواج جوانان تاثیر گذار می‌باشد و ازدواج آنها را به تاخیر خواهد انداخت. به تاخیر انداختن زمان ازدواج از جمله عوامل موثر بر روابط قبل از ازدواج است. وقتی افراد زمینه‌های ازدواج خود را فراهم نمی‌بینند، در صدد یافتن جایگزین‌هایی برای آن بر می‌آیند. مطالعه صادقی و همکاران (۱۳۸۹) نشان می‌دهد ۹۰ درصد پاسخگویان، زمان مناسب برای ازدواج پسران را بعد از داشتن شغل می‌دانند. حال وقتی که زمینه اشتغال جوانان در جامعه فراهم نباشد، سن ازدواج آنها نیز افزایش می‌یابد و زمینه گسترش روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج در جامعه فراهم می‌شود.

چارچوب نظری پژوهش

به دلیل پیچیدگی پدیده‌های اجتماعی از جمله روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج، سعی بر آن شده است که از نظریه‌های متفاوت برای تبیین عوامل موثر بر نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج استفاده شود و با گزینش بهینه نظریه‌های مرتبط و مناسب با موضوع، تبیین بهتری از این پدیده ارائه گردد. بنابراین، چارچوب نظری مطرح شده در اینجا ترکیبی از تئوری‌های مطرح شده و مبانی تجربی تحقیق می‌باشد. متغیرهای مطرح شده و نحوه ارتباط آنها و تاثیرگذاری شان بر نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج در چارچوب نظری زیر نشان داده شده است.

شکل ۱: چارچوب نظری تحقیق و نحوه ارتباط بین متغیرها

¹⁴ Hamplova

براساس مبانی نظری و پیشینه تحقیق می‌توان گفت که هر چه نگرش فرامادی در بین افراد افزایش یابد، نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج نیز افزایش می‌یابد. همچنین، می‌توان گفت با افزایش هزینه فرصت ازدواج، نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج نیز افزایش می‌یابد. با کاهش خانواده-محوری، نگرش به دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج افزایش می‌یابد. در رابطه با متغیرهای جمعیت شناختی نیز می‌توان گفت فرض بر آن است که دختران نسبت به پسران، نگرش منفی‌تر به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج دارند. همچنین، با افزایش سن، نگرش مثبت افراد نسبت به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج کمتر می‌شود. متاهلین نیز دارای نگرش منفی‌تری به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج می‌باشند.

روش شناسی پژوهش

روش بررسی در این تحقیق، روش پیمایشی می‌باشد که در بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی (کارشناسی ارشد و دکترای) ساکن در خوابگاه‌های دانشگاه تهران انجام شده است. جامعه آماری، دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تهران می‌باشند که شامل ۱۰۵۰۰ نفر می‌باشند. از این میان، ۳۹۳ نفر به صورت نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای و به صورت تصادفی سیستماتیک انتخاب شده‌اند. نمونه‌گیری خوشه‌ای به این صورت بوده است که ابتدا از بین بلوک‌های خوابگاهی چند بلوک به صورت تصادفی انتخاب و سپس از درون آن بلوک‌ها، اتاق‌ها و در نهایت افراد به صورت تصادفی سیستماتیک انتخاب شده‌اند. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران تعیین شده است. انتخاب دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تهران بدان دلیل بوده که آنها در سن ازدواج واقع شده‌اند و در میان آنها هستند کسانی که ازدواج کرده و تشکیل خانواده داده‌اند یا کسانی که هنوز ازدواج نکرده‌اند و آن را به تاخیر انداخته‌اند. بنابراین، انتخاب از میان مجردین و متاهلین به درک بهتر

نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج کمک نماید. در مجموع، می‌توان سن ۲۳ سال را آغاز دوره تحصیلات تکمیلی برای افراد دانست و همانگونه که در مقدمه اشاره شد، درصد افراد مجرد در سنین ۲۰-۲۴ که در مقاطع بالای تحصیلی قرار دارند در سرشماری ۱۳۸۵، برای پسران ۹۱ درصد و برای دختران ۷۷ درصد بوده است. بنابراین، در این بررسی از دانشجویان کارشناسی صرف نظر شده است. ابزار جمع آوری داده‌ها، پرسشنامه و واحد تحلیل، فرد می‌باشد که شامل افراد کارشناسی ارشد و بالاتر ساکن در خوابگاه‌های دانشگاه تهران می‌گردد.

تعریف مفاهیم و متغیرها

درمورد تعریف و عملیاتی کردن متغیرهای پژوهشی ذکر این نکته ضروری است که گویه‌های موجود برای اندازه‌گیری متغیرهای پژوهشی با توجه به مطالعات پیشین و تحلیل عامل تائیدی صورت پذیرفته است؛ به این صورت که ابتدا گویه‌های لازم برای اندازه‌گیری یک متغیر مانند خانواده- محوری مشخص و سپس با تحلیل عامل تائیدی مورد آزمون قرار گرفته است و فقط گویه‌هایی باقی مانده‌اند که دارای بار عاملی مناسبی بر هم می‌باشند و قدرت اندازه‌گیری مناسب برای متغیر مورد نظر را داشته باشند و گویه‌های نامناسب حذف شده است.

نگرش به روابط دوستی بین دختر و پسر قبل از ازدواج

منظور از دوستی بین دختر و پسر، معاشرت و دوستی دختر و پسر پیش از ازدواج می‌باشد که در قالب ۵ گویه در طیف لیکرت با موارد زیر اندازه‌گیری شده است: ۱- دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج در شناخت طرف مقابل موثر است. ۲- با وجود روابط آزاد بین دختر و پسر نیازی به ازدواج نیست. ۳- جوانانی که قبل از ازدواج با جنس مخالف دوست می‌شوند از نظر من کار خوبی نمی‌کنند. ۴- دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج به نهاد خانواده و ازدواج آسیب می‌رساند. ۵- جوانان قبل از ازدواج می‌توانند با جنس مخالف روابط دوستی داشته باشند.

نگرش فرامادی به ازدواج و خانواده

این مفهوم برگرفته از مفاهیم مادی گرایی و فرامادی گرایی رونالد اینگلهارت می‌باشد و به تغییر اولویت‌های ارزشی از سمت دلبستگی‌های مادی پیرامون امنیت اقتصادی و جانی به سوی تاکید بیشتر به آزادی، ابراز عقیده

و کیفیت زندگی اطلاق می‌شود. لازم به ذکر است که گویه‌های مطرح شده برای اندازه‌گیری این متغیر به طور مستقیم از پرسش‌نامه اینگلهارت گرفته شده است و برای تحقیق حاضر مورد تحلیل عاملی تأییدی قرار گرفته‌اند و فقط گویه‌های دارای بار عاملی مناسب برای اندازه‌گیری باقی مانده‌اند. در اینجا این متغیر از طریق ۵ گویه در طیف لیکرت شامل موارد زیر اندازه‌گیری شده است: ۱- مادر شاغل می‌تواند به اندازه مادر خانه‌دار با فرزندانش رابطه گرم و صمیمی برقرار کند. ۲- خانه‌دار بودن درست به اندازه شاغل بودن برای زنان اقناع کننده است. ۳- زن و شوهر هر دو باید در درآمد خانواده سهم باشند. ۴- در کل، مردان نسبت به زنان رهبران سیاسی بهتری می‌شوند. ۵- تحصیلات دانشگاهی برای پسران مهمتر است تا برای دختران.

هزینه فرصت

هزینه فرصت، هزینه‌ای است که در نتیجه صرف نظر کردن از انجام کاری متوجه فرد می‌شود؛ یعنی، فرد با انجام یک کار ترجیح می‌دهد تا از کار یا مزیت کار دیگر صرف نظر نماید. این مفهوم ابتدا در اقتصاد مطرح گردید و سپس توسط جامعه‌شناسان و جمعیت‌شناسانی مانند استرلین، بارتز و نای در علوم اجتماعی مورد استفاده قرار گرفت. در اینجا این متغیر با استفاده از ۴ گویه در طیف لیکرت شامل موارد زیر اندازه‌گیری شده است: ۱- ازدواج انسان را از کارهای مهمتر مانند تحصیلات باز می‌دارد. ۲- ازدواج انسان را از دستیابی به شغل مناسب باز می‌دارد. ۳- مجردان بیشتر از متاهلان از زندگی خود لذت می‌برند. ۴- مجرد ماندن بهتر از ازدواج کردن است. گویه‌های مطرح شده با توجه به تحلیل عاملی تأییدی برای اندازه‌گیری متغیر مورد نظر بسیار مناسب شناخته شده‌اند.

خانواده- محوری

خانواده- محوری، بیانگر اهمیت فرد به خانواده و ارزش‌های خانوادگی خود می‌باشد که در اینجا از طریق سه گویه در طیف لیکرت شامل موارد زیر اندازه‌گیری شده است: ۱- شما به چه میزان به نظر پدر و مادرتان در امر ازدواج اهمیت می‌دهید؟ ۲- شما به چه میزان به آشنایی خانوادگی و شناخت قبلی خانوادگی در انتخاب همسر اهمیت می‌دهید؟ ۳- شما به چه میزان به ایمان در انتخاب همسر اهمیت می‌دهید. لازم به ذکر است که ابتدا با توجه به چارچوب نظری و تحقیقات پیشین ۶ گویه برای اندازه‌گیری این متغیر انتخاب شدند که بعد از تحلیل عاملی تأییدی تنها سه متغیر مطرح شده مناسب شناخته شدند و بقیه گویه‌ها حذف گردیدند.

وضعیت تاهل

وضعیت تاهل در اینجا در قالب یک مقیاس اسمی دو وجهی به صورت ازدواج کرده و ازدواج نکرده اندازه-گیری شده است.

سن

منظور از سن، تعداد سال‌های کامل خورشیدی فرد است که وی تا زمان بررسی پشت سر گذاشته که در اصطلاح جمعیت‌شناسی به آن سن درست می‌گویند. مبنای اندازه‌گیری سن در سرشماری‌ها نیز همان سن درست است. در پژوهش حاضر از افراد خواسته شد سن را به سال بیان کنند.

جنسیت

جنسیت در این تحقیق در قالب یک مقیاس اسمی دو وجهی به صورت مرد و زن اندازه‌گیری شده است.

روایی و پایایی ابزار اندازه‌گیری

در این تحقیق برای بررسی روایی ابزار اندازه‌گیری ابتدا ۵۰ پرسشنامه (۲۵ پسر و ۲۵ دختر) مورد پیش‌آزمون قرار گرفت که بررسی آنها نشان از روایی خیلی خوب گویه‌ها (آلفای بالانتر از ۰/۷۰) داشته است. در مرحله بعد پرسشنامه‌های اصلی جمع‌آوری شده است که در این مرحله نیز با تحلیل عاملی تاییدی به بررسی روایی گویه‌ها و متغیرهای مورد مطالعه پرداخته شده که نتایج تحلیل عاملی تاییدی نیز نشان از همسازي درونی بسیار خوب گویه‌ها و متغیرهای تحقیق داشته است.

یافته‌های پژوهش

همانگونه که در جدول شماره ۱ مشاهده می‌گردد، ۵۴٫۲ درصد پاسخگویان مرد و ۴۵٫۸ درصد آنها زن بوده‌اند. درصد پاسخگویان مجرد ۵۲٫۲ درصد و متأهل ۴۷٫۸ درصد بوده است.

جدول ۱: توزیع نسبی پاسخگویان بر حسب متغیرهای وضع تاهل و جنس

وضعیت تاهل		
درصد	فراوانی	پاسخگو
۵۲٫۲	۲۰۵	مجرد

۴۷,۸	۱۸۸	متاهل
۱۰۰	۳۹۳	کل
جنسیت		
درصد	فراوانی	پاسخگو
۵۴,۲	۲۱۳	مرد
۴۵,۸	۱۸۰	زن
۱۰۰	۳۹۳	کل

همانگونه که در جدول شماره ۲ مشاهده می‌گردد، میانگین سنی مردان ۲۷,۵۹ و میانگین سنی زنان ۲۵,۴۴ بوده است که بیشترین درصد فراوانی مردان در گروه سنی ۲۵-۳۰ و برای زنان در گروه سنی زیر ۲۵ سال بوده است. لازم به ذکر است دامنه سنی در اینجا از ۲۳-۴۴ سال بوده است.

جدول ۲: توزیع نسبی پاسخگویان بر حسب متغیر سن

پاسخگو		مرد	زن	کل
زیر ۲۵	فراوانی	۶۹	۱۱۶	۱۸۵
	درصد	%۳۳,۵۰	%۶۷,۱۰	%۴۸,۸۰
۳۰-۲۵	فراوانی	۱۰۱	۵۰	۱۵۱
	درصد	%۴۹,۰۰	%۲۸,۹۰	%۳۹,۸۰
۳۰ به بالا	فراوانی	۳۶	۷	۴۳
	درصد	%۱۷,۵۰	%۴,۰۰	%۱۱,۳۰
کل	فراوانی	۲۰۶	۱۷۳	۳۷۹
	درصد	%۱۰۰,۰۰	%۱۰۰,۰۰	%۱۰۰,۰۰
میانگین سنی		۲۷,۵۹	۲۵,۴۴	۲۶,۶۰

جدول شماره ۳ نشان دهنده وضعیت پاسخگویان بر حسب متغیرهای تابع و مستقل اجتماعی و فرهنگی تحقیق می‌باشد. همانگونه که در جدول شماره ۳ مشاهده می‌گردد، در متغیر نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج، بیشتر پاسخگویان مرد (۵۲,۱۰ درصد) و زن (۵۱,۱۰ درصد) نمره متوسط را کسب نموده‌اند. این نشان دهنده آن است که دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تهران به روابط دوستی دختر و

پسر قبل از ازدواج به عنوان یک امر منفی نگاه نمی‌کنند. همچنین قابل مشاهده است که درصد قابل توجهی چه در بین مردان (۲۳,۵۰ درصد) و چه در بین زنان (۲۲,۲۰ درصد) نگرش کاملاً مثبتی به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج دارند. بنابراین می‌توان گفت بیشتر دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تهران در نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج نمره متوسط و متوسط به بالا را کسب می‌کنند. در متغیر فرامادی گرایبی بیشتر مردان نمره متوسط (۷۵,۸۰ درصد) را دریافت کرده‌اند و در گروه زنان نیز نمره متوسط با ۵۴,۵۰ درصد بیشترین فراوانی را دریافت نموده است. در متغیر هزینه فرصت ازدواج بیشتر مردان (۵۵,۵ درصد) و زنان (۶۲,۸ درصد) نمره زیاد را دریافت نموده‌اند. این بدین معناست که مردان و زنان پاسخگو اعتقاد زیادی به هزینه فرصت ازدواج دارند. به عبارت دیگر، آنها معتقدند ازدواج آنها را از امور مهمی مانند درس خواندن باز می‌دارد. بنابراین ترجیح می‌دهند با مجرد ماندن به خواسته‌هایی غیر ازدواج دست یابند. در متغیر خانواده-محوری، بیشتر مردان نمره متوسط (۴۸,۳ درصد) را دریافت نموده‌اند، در حالی که بیشتر دختران در این متغیر نمره زیاد (۶۴,۴ درصد) را دریافت کرده‌اند. این نشان دهنده این است که دختران پاسخگو نسبت به پسران به خانواده و ارزش‌های آن در زمینه ازدواج بیشتر اهمیت می‌دهند.

جدول ۳: توزیع نسبی پاسخگویان بر حسب متغیرهای تابع و مستقل اجتماعی و فرهنگی تحقیق

جنسیت	پاسخ	کم	متوسط	زیاد
مرد	فراوانی	۵۲	۱۱۱	۵۰
	درصد	%۲۴,۴۰	%۵۲,۱۰	%۲۳,۵۰
زن	فراوانی	۴۸	۹۲	۴۰
	درصد	%۲۶,۷۰	%۵۱,۱۰	%۲۲,۲۰
کل	فراوانی	۱۰۰	۲۰۳	۹۰
	درصد	%۲۵,۴۰	%۵۱,۷۰	%۲۲,۹۰
مرد	فراوانی	۲۹	۱۶۰	۲۲
	درصد	%۱۳,۷۰	%۷۵,۸۰	%۱۰,۴۰
زن	فراوانی	۶	۹۷	۷۵
	درصد	%۳,۴۰	%۵۴,۵۰	%۴۲,۱۰
کل	فراوانی	۳۵	۲۵۷	۹۷
	درصد	%۹,۰۰	%۶۶,۱۰	%۲۴,۹۰

۱۱۷	۷۷	۱۷	فراوانی	مرد	هزینه فرصت
%۵۵,۵۰	%۳۶,۵۰	%۸,۱۰	درصد		
۱۱۳	۵۷	۱۰	فراوانی	زن	
%۶۲,۸۰	%۳۱,۷۰	%۵,۶۰	درصد		
۲۳۰	۱۳۴	۲۷	فراوانی	کل	
%۵۸,۸۰	%۳۴,۳۰	%۶,۹۰	درصد		
۹۶	۱۰۲	۱۳	فراوانی	مرد	خانواده- محوری
%۴۵,۵۰	%۴۸,۳۰	%۶,۲۰	درصد		
۱۱۶	۶۱	۳	فراوانی	زن	
%۶۴,۴۰	%۳۳,۹۰	%۱,۷۰	درصد		
۲۱۲	۱۶۳	۱۶	فراوانی	کل	
%۵۴,۲۰	%۴۱,۷۰	%۴,۱۰	درصد		

تحلیل دو متغیره یا آزمون فرضیات

در این قسمت به آزمون فرضیات پژوهش پرداخته می‌شود. همانگونه که در جدول ۴ مشاهده می‌گردد، در ابتدا رابطه متغیر وضعیت تاهل با نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج سنجیده شده است. این دو متغیر رابطه معناداری با هم دیگر دارند؛ به عبارتی دیگر، بین دانشجویان متاهل و مجرد دانشگاه تهران در میانگین نمره نگرش به روابط دوستی دختر و پسر تفاوت معناداری وجود دارد. همچنین، همانگونه که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، جنسیت رابطه معناداری با متغیر تابع نگرش به دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج ندارد.

جدول ۴: آزمون T مستقل برای متغیرهای جنسیت و وضعیت تاهل

متغیر	نمره	معناداری
وضعیت تاهل	۳,۷۶۵	۰,۰۰۰
جنسیت	۰,۶۰۱	۰,۵۴۸

همانگونه که در جدول شماره ۵ مشاهده می‌گردد، بین متغیر سن و نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج رابطه معناداری وجود ندارد. بین متغیر فرامادی گرایی و نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج همبستگی متوسطی وجود دارد و جهت این همبستگی مثبت است؛ به این معنی که هر چه میزان فرامادی گرایی در فرد بیشتر شود، نگرش مثبت به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج بیشتر می‌شود. همچنین، بین دو متغیر اعتقاد به هزینه فرصت و نگرش به دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج همبستگی معناداری وجود دارد. جهت رابطه بین این دو متغیر مثبت است که نشان دهنده آن است که هر چه میزان اعتقاد به هزینه فرصت ازدواج در بین دانشجویان افزایش می‌یابد، نگرش مثبت به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج نیز در بین آنها افزایش می‌یابد. بین دو متغیر خانواده-محوری و نگرش به دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج همبستگی معناداری وجود دارد. جهت رابطه بین این دو متغیر منفی می‌باشد که بیانگر آن است که هر چه میزان خانواده-محوری در بین افراد کاهش می‌یابد، نگرش مثبت به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج در بین آنها افزایش داشته است.

جدول ۵: آزمون پیرسون برای سایر متغیرهای مستقل تحقیق

معناداری	ضریب پیرسون	متغیر
۰,۸۳۵	۰,۰۱۱	سن
۰,۰۰۰	۰,۴۰۹	فرامادی گرایی
۰,۰۰۰	۰,۳۱۰	هزینه فرصت ازدواج
۰,۰۰۰	-۰,۴۶۹	خانواده-محوری

تحلیل چند متغیره

برای درک بهتر و تبیین عوامل موثر بر نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج، از رگرسیون خطی چند متغیره استفاده شده است. همانگونه که در جدول ۶ مشاهده می‌گردد، در مدل اول متغیر جنسیت وارد معادله رگرسیونی شده که دارای تاثیر معناداری بر روی متغیر تابع تحقیق نبوده است؛ یعنی، بین دختران و پسران تحصیلات تکمیلی دانشگاه تهران از نظر نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج رابطه معناداری وجود ندارد. در مدل دوم متغیر سن وارد معادله گردیده است. همانگونه که در جدول ۶ مشاهده می‌گردد این متغیر نیز رابطه معناداری با نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج نمی‌باشد. در مدل

سوم، متغیر وضعیت تاهل وارد معادله رگرسیونی شده است. این متغیر دارای رابطه معناداری با نگرش با روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج می‌باشد. مقدار بتای به دست آمده برای این متغیر منفی است؛ این بدین معناست که متاهلین دارای نگرش منفی‌تری به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج نسبت به مجردین می‌باشند. مقدار R^2 با ورود این متغیر به مدل با کمی افزایش به $0,034$ رسیده است که نشان دهنده تاثیر ضعیف این متغیر در مدل می‌باشد. در مدل چهارم، متغیر فرامادی گرایی وارد معادله رگرسیونی شده است. همانگونه که در جدول (۶) مشاهده می‌گردد، این متغیر دارای رابطه معناداری با نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج می‌باشد. مقدار بتای به دست آمده برای متغیر فرامادی گرایی $0,489$ می‌باشد؛ این بدین معناست که هر چه افراد فرامادی نگرتر می‌شوند، اعتقاد به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج نیز افزایش می‌یابد. با ورود این متغیر به معادله مقدار R^2 به $0,239$ افزایش یافته است. این افزایش قابل توجه نشان دهنده اهمیت این متغیر در مدل است؛ به صورتی که مقدار قابل ملاحظه‌ای از تفاوت‌ها در نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج توسط این متغیر قابل تبیین است. به عبارت دیگر، حدود 23 درصد از نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج توسط متغیر فرامادی گرایی تبیین می‌شود. نکته قابل توجه در این مدل آن است که با ورود متغیر فرامادی گرایی جنسیت نیز معنادار شده که این نشان دهنده آن است که بخشی از تاثیرگذاری متغیر فرامادی گرایی بر نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج از طریق متغیر جنسیت می‌باشد. همانگونه که در جدول ۶ مشاهده می‌گردد، مقدار بتای به دست آمده برای جنسیت در مدل چهارم منفی است؛ این بدین معناست که دختران دارای نگرش منفی‌تری به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج نسبت به پسران می‌باشند. در مدل پنجم، متغیر هزینه فرصت ازدواج وارد معادله رگرسیونی شده است. همانگونه که در جدول ۶ مشاهده می‌گردد، این متغیر دارای رابطه معناداری با نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج می‌باشد. مقدار بتای به دست آمده برای این متغیر $0,22$ می‌باشد که نشان دهنده آن است که هرچه هزینه فرصت ازدواج در افراد افزایش یابد، نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج نیز افزایش می‌یابد. مقدار R^2 نیز با ورود متغیر هزینه فرصت ازدواج با افزایش حدود 5 درصدی به $0,286$ رسیده است که نشان دهنده آن است که حدود 5 درصد از تغییرات نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج توسط متغیر هزینه فرصت ازدواج قابل تبیین است. در مدل ششم، متغیر خانواده-محوری موارد معادله رگرسیونی شده است. همانگونه که در جدول ۶ مشاهده می‌گردد، این متغیر دارای رابطه معناداری با

متغیر تابع نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج می‌باشد. مقدار بتای به دست آمده برای این متغیر ۰,۳۷۳- می‌باشد که نشان دهنده آن است که خانواده- محوری با نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج دارای رابطه منفی می‌باشد؛ به این صورت که هرچه خانواده- محوری کاهش می‌یابد، نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج نیز افزایش می‌یابد. مقدار R2 نیز با ورود این متغیر با افزایش ۱۱ درصدی به ۰,۳۹۲ رسیده است که می‌توان گفت حدود ۱۱ درصد از تغییرات نگرش به روابط دوستی دختر و پسر در نتیجه کاهش خانواده- محوری می‌باشد. در مدل ششم، تمام متغیرهای تحقیق وارد معادله شده‌اند که از میان متغیرهای مستقل تحقیق، متغیرهای جنسیت، وضعیت تاهل، فرامادی گرایی، هزینه فرصت ازدواج و متغیر خانواده- محوری معنادار باقی مانده‌اند. در کل، متغیرهای وارد شده به معادله رگرسیونی توانسته‌اند حدود ۳۹ درصد از واریانس متغیر تابع را تبیین نمایند که مقدار قابل ملاحظه‌ای می‌باشد. به عبارت دیگر، متغیرهای مستقل توانسته‌اند حدود ۳۹ درصد از تغییرات نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج را تبیین نمایند.

جدول ۶: اثر متغیرهای مستقل تحقیق بر نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج

۶		۵		۴		۳		۲		۱		مدل
Sig	Beta	Sig	Beta	Sig	Beta	Sig	Beta	Sig	Beta	Sig	Beta	
۰,۰۳۵	-۰,۱۰۱	۰,۰۰۰	-۰,۱۸۸	۰,۰۰۰	-۰,۲۱۸	۰,۴۷۴	-۰,۰۳۹	۰,۵۸۰	-۰,۰۳۱	۰,۵۲۴	-۰,۰۳۳	جنسیت
۰,۹۵۹	-۰,۰۰۲	۰,۵۳۰	۰,۰۳۰	۰,۳۱۴	۰,۰۵۰	۰,۲۵۴	۰,۰۶۴	۰,۸۸۶	۰,۰۰۸			سن فرد
۰,۰۰۱	-۰,۱۴۰	۰,۰۱۵	-۰,۱۱۶	۰,۰۰۰	-۰,۱۷۴	۰,۰۰۰	-۰,۲۱۰					وضعیت تاهل
۰,۰۰۰	۰,۳۴۵	۰,۰۰۰	۰,۴۶۲	۰,۰۰۰	۰,۴۸۹							فرامادی گرایی
۰,۰۱۱	۰,۱۱۴	۰,۰۰۰	۰,۲۲۹									هزینه فرصت ازدواج
۰,۰۰۰	-۰,۳۷۳											خانواده- محوری
	۰,۶۳۴		۰,۵۴۴		۰,۴۹۸		۰,۲۰۵		۰,۰۳۴		۰,۰۳۳	R
	۰,۴۰۲		۰,۲۹۶		۰,۲۴۸		۰,۰۴۲		۰,۰۰۱		۰,۰۰۱	R Square
	۰,۳۹۲		۰,۲۸۶		۰,۲۳۹		۰,۰۳۴		۰,۰۰۴		۰,۰۰۲	Adjusted R Square

بحث و نتیجه‌گیری

بی شک، خانواده از مهمترین نهادهای اجتماعی است که دوام و پایداری جامعه و نسل‌های پی در پی در قوام و پایدار ماندن آن است. همزمان با تحولات ایجاد شده توسط نوسازی در جامعه ایران، نهاد خانواده و ازدواج تغییرات مهمی را از سر گذرانده یا در حال گذراندن است. از جمله این تغییرات، افزایش سن ازدواج و گسترش روابط خارج از حوزه ازدواج است. جامعه ایرانی، جامعه‌ای دینی و دارای ارزش‌های خاص خود می‌باشد که روابط جنسی و دوستی‌های دختر و پسر خارج از حوزه ازدواج را منع می‌کند، ولی با این وجود، در سال‌های اخیر شاهد گسترش این گونه روابط در جامعه می‌باشیم. اینگونه روابط در حوزه دانشگاه و قشر دارای تحصیلات عالی نیز به چشم می‌خورد؛ به طوری که یافته‌های تحقیقات نشان دهنده آن است که دیگر دانشجویان به این گونه روابط به دید منفی نگاه نمی‌کنند. حال این سوال اساسی مطرح می‌شود که چه عواملی در نگرش آنها به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج موثر است؟

برای پاسخ به این سوال، از داده‌های پیمایشی که در سال ۱۳۹۱ بر روی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تهران انجام گرفته شده بود، استفاده گردید. دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تهران بخشی از این قشر دارای تحصیلات عالی هستند که این تغییرات را تجربه می‌کنند. با توجه به چارچوب نظری و پژوهشی، متغیرهای جنسیت، سن، وضعیت تاهل، فرامادی گرایی، هزینه فرصت ازدواج و خانواده-محوری انتخاب شدند و تاثیر آنها بر متغیر تابع نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج مورد آزمون قرار گرفت.

یافته‌های این پژوهش نشان دهنده آن است که اکثریت دانشجویان مورد مطالعه (بیش از ۷۴ درصد) نگرش مثبتی به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج دارند. از میان متغیرهای انتخاب شده متغیر فرامادی گرایی بیشترین تاثیر را بر نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج دارد. به این صورت که هر چه نگرش فرامادی در بین افراد افزایش می‌یابد، نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج نیز افزایش می‌یابد. فرامادی گرایی، نشان از ارزش‌های جدید و مدرن در فرد دارد؛ ارزش‌هایی که نشان از برابری دختر و پسر در اموری مانند خانه و شغل دارد و نشان می‌دهد که زن شاغل به همان اندازه در زندگی موفق است که زن خانه-دار و شغل یکی از مولفه‌های زن موفق است. متغیر تاثیرگذار بعدی خانواده-محوری می‌باشد. خانواده-

محوری با نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج رابطه منفی می‌باشد که نشان دهنده آن است که با کاهش خانواده-محوری نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج نیز افزایش می‌یابد. سومین متغیر تاثیرگذار هزینه فرصت ازدواج می‌باشد. این متغیر دارای رابطه مثبت با نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج می‌باشد؛ به این صورت که هرچه افراد اعتقاد بیشتری پیدا می‌کنند که ازدواج آنها را از اموری مانند تحصیلات یا اشتغال باز می‌دارد یا نگرش مثبت‌تری به مجرد بودن به جای متاهل بودن پیدا می‌کند، نگرش مثبت‌تری به دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج دارند. متغیرهای تاثیرگذار دیگر به ترتیب وضعیت تاهل و جنسیت می‌باشند. می‌توان گفت متاهلان تحصیلات تکمیلی دانشگاه تهران دیدگاه منفی‌تری به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج دارند و دختران نیز به این پدیده به دید منفی‌تری نگاه می‌کنند.

بنابراین، با توجه به چارچوب نظری تحقیق می‌توان گفت هم متغیرهای جمعیت‌شناختی مانند وضعیت تاهل و جنسیت و هم متغیرهای اجتماعی و فرهنگی مانند فرامادی گرایی، هزینه فرصت ازدواج و کاهش خانواده-محوری در نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج موثر هستند. متاهلان دید منفی‌تری به اینگونه روابط دارند و دختران نیز نسبت به پسران به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج دیدگاه منفی‌تری دارند، اما بخش قابل توجهی از عوامل موثر بر نگرش به دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج توسط عوامل اجتماعی و فرهنگی تبیین می‌شود. فرامادی گرایی در یک جامعه در نتیجه رواج اندیشه‌های مدرن در جامعه ایجاد می‌شود. بی تردید، افزایش تحصیلات و آسان شدن ارتباطات در دنیای جدید توسط رسانه‌های و فضای مجازی در این زمینه تاثیرگذارند. تاثیرات ایجاد شده توسط فرامادی گرایی در رواج این گونه روابط در تحقیقات قبلی از جمله تحقیق موحد و همکاران (۱۳۸۵) مورد تأیید قرار گرفته است. کاهش خانواده-محوری و نقش خانواده در روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج نیز در تحقیقات قبلی از جمله تحقیق مهریار و خلج آبادی فراهانی (۱۳۸۹) مورد تأیید قرار گرفته است. خانواده به عنوان یک گروه تاثیرگذار در تمامی مراحل زندگی فرد به ویژه در شکل‌گیری نگرش‌ها و ارزش‌های فرد تاثیرگذار می‌باشد. رواج هزینه فرصت ازدواج در جوانان نیز در این زمینه اهمیت دارد. در این زمینه عوامل ساختاری نیز اهمیت دارد، زیرا جوان وقتی شرایط موجود در جامعه و عدم وجود شرایط لازم برای ازدواج را در پیش روی خود می‌بیند، درصدد جایگزین کردن راه‌حل‌های برای تامین نیازهای مشروع خود بر می‌آید. مشاهده عواملی که به جوان این پیام را منتقل می‌کند که آینده کاری

نامعین و در نتیجه بیکاری، تورم‌های لجام گسیخته و رکودهای غیر معقول در انتظار آنهاست باعث افزایش هزینه فرصت ازدواج در فرد می‌گردد و او را به این نتیجه سوق می‌دهد که با توجه به شرایط کنونی، مجرد ماندن بهتر از متاهل ماندن است.

بدین ترتیب، برای تغییر نگرش به روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج در جوانان، ایجاد تغییرات ساختی مانند ایجاد اشتغال و ثابت اقتصادی در جامعه، از یک سو و فرهنگ سازی، از سوی دیگر ضروری است. در کنار تحولات فرهنگی و اجتماعی، توجه به تغییرات ساختاری جامعه لازم است. نتایج پژوهشی دیگر توسط نگارنده نشان دهنده آن است که مهمترین تفاوت بین مجردین و متاهلین تحصیلات تکمیلی دانشگاه تهران را باید در نابسامانی‌های اقتصادی و اجتماعی جستجو کرد. هامپلوا (۲۰۰۳) شدت تاثیر شرایط بد اقتصادی بر زمان‌بندی ازدواج را زمانی بیشتر می‌داند که در چنین شرایطی هنجارهای اجتماعی و فرهنگی در ارتباط با هزینه‌های ازدواج و استانداردهای زندگی با آن هماهنگ نشوند. وقتی زمینه‌های بهنجار فرهنگی و اجتماعی برای تامین نیازهای جنسی و عاطفی افراد فراهم نیست، افراد مجبور می‌شوند به سمت زمینه‌های ناهنجار اجتماعی و فرهنگی بروند. تغییرات ساختاری جامعه ایرانی در عرصه‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی در حال حاضر امکان ارضای این نیازها را تنها از راهکارهای سنتی و عرفی جامعه یعنی ازدواج دائم با مشکل روبرو کرده است. استاد مطهری در کتاب نظام حقوقی زن در اسلام بیان می‌دارد: "در خواست از جوانان برای ازدواج زودهنگام با توجه به شرایط کنونی درخواستی غیر واقع بینانه است." بنابراین، ایشان چند سوال را مطرح می‌نمایند: "در این وضعیت با طبیعت و غریزه انسانی چه باید کرد؟ آیا طبیعت و غریزه انسانی حاضر است به خاطر وضعیت اجتماعی این دوره دوران بلوغ را به تاخیر اندازد؟ آیا جوانان حاضرند یک دوره رهبانیت را طی کنند و خود را سخت تحت فشار و ریاضت قرار دهند تا زمان ازدواج آنها فراهم شود؟" (مطهری، ۱۳۵۹: ۴۲)

بنابراین، می‌توان گفت توجه به عوامل ساختاری و فرهنگ سازی و تقویت بنیان‌های فرهنگی جامعه برای کاهش چنین روابطی لازم و ضروری است؛ زیرا تقویت بنیان‌های فرهنگی باعث می‌شود تا از تاثیرات زیانبار نوسازی کاسته شود و زمینه استفاده بهینه از این تحولات فراهم گردد. در کنار این موارد، باید به مسئله ازدواج جوانان توجه ویژه ای کرد. وقتی زمینه ازدواج جوانان با توجه به نابسامانی‌های اقتصادی و اجتماعی فراهم نباشد، جوانان برای تامین خواسته‌های بهنجار خود به سوی راهکارهای نابهنجار کشیده می‌شوند. فراهم کردن

زمینه‌های ازدواج آسان جوانان نه تنها در کاهش روابط دوستی دختر و پسر قبل از ازدواج تاثیرگذار است، بلکه زمینه‌های استحکام جامعه و کاهش نابهنجاری‌های اجتماعی و فرهنگی را نیز فراهم می‌کند.

Archive of SID

منابع

- احمدنیا، شیرین و هوشنگ مهریار (۱۳۸۳) "نگرش و ایده‌آل‌های نوجوان تهران در زمینه همسرگزینی، فرزند آوری و تنظیم خانواده". مقاله ارائه شده در همایش انجمن جمعیت شناسی ایران با تاکید بر جوانان، شیراز.
- اعزازی، شهلا (۱۳۷۶) جامعه‌شناسی خانواده با تاکید بر نقش ساختار و کارکرد خانواده در دوران معاصر. تهران: روشنگران و مطالعات زنان
- مکارم شیرازی، ناصر و دیگران (۱۳۷۳) تفسیر نمونه. جلد چهاردهم، تهران: دارالکتب الاسلامیه
- آزاد ارمکی، تقی؛ زند، مهناز و طاهره خزایی (۱۳۷۹) "بررسی تحولات اجتماعی و فرهنگی در طول سه نسل خانواده تهرانی". نامه علوم اجتماعی. شماره ۱۶.
- جوکار، بهرام (۱۳۸۳) "مقایسه نگرش دانشجویان دانشکده‌های علوم انسانی و مهندسی دانشگاه شیراز به دوستی دختر و پسر". مجموعه مقالات سمینار سراسری بهداشت روانی دانشجویان، دانشگاه تربیت مدرس.
- حبیب‌پور، کرم و غفاری، غلامرضا (۱۳۹۰) "علل افزایش سن ازدواج دختران: زن در توسعه و سیاست". پژوهش زنان. دوره ۹، شماره ۱.
- خلیج آبادی فرهنگی، فریده و مهریار، امیر هوشنگ (۱۳۸۹) "بررسی نقش خانواده در ارتباط با جنس مخالف قبل از ازدواج در دختران دانشجو در تهران". فصلنامه خانواده‌پژوهی. شماره ۲۴.
- سگالن، مارتین (۱۳۷۰) مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی خانواده. حمید الیاسی. تهران: نشر مرکز
- صادقی، رسول؛ قدسی، محمدعلی و افشارکهن، جواد (۱۳۸۶) "واکاوی مسئله ازدواج و اعتبار سنجی یک راه حل". پژوهش زنان. دوره ۵، شماره ۱.
- عسکری‌ندوشن، عباس؛ عباسی‌شوازی، محمدجلال و صادقی، رسول (۱۳۸۸) "مادران، دختران و ازدواج (تفاوت های نسلی در ایده‌ها و نگرش‌های ازدواج در شهر یزد)". نشریه مطالعات راهبردی زنان. شماره ۴۴.
- عبدالهیان، حمید (۱۳۸۳) "ارزش سنت و باز تولید فرهنگی". همایش انجمن جمعیت شناسی ایران با تاکید بر جوانان، شیراز.

- کاظمی پور، شهلا (۱۳۸۴) "سنجش نگرش جوانان نسبت به ازدواج و شناخت آثار و پیامدهای آن با تاکید بر ازدواج‌های دانشجویی". فصلنامه فرهنگ در دانشگاه اسلامی. دوره ۱۳، شماره ۲.
- کاظمی پور، شهلا (۱۳۸۳) "تحول سن ازدواج زنان در ایران و عوامل جمعیتی مؤثر بر آن". پژوهش زنان. دوره ۲، شماره ۳.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۷۴) مبانی جامعه‌شناسی. منوچهر صبوری. تهران: نشر نی
- محمودیان، حسین (۱۳۸۳) "سن ازدواج در حال افزایش: بررسی عوامل پشتیبان". نامه علوم اجتماعی. شماره ۲۴.
- مرکز آمار ایران (۱۳۷۵) نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۷۵.
- مرکز آمار ایران (۱۳۸۵) نتایج تفصیلی سرشماری عمومی نفوس و مسکن ۱۳۸۵.
- مطهری، مرتضی (۱۳۵۹) نظام حقوقی زن در اسلام. تهران: شرکت سهامی عام
- موحد، مجید و عنایت، حلیمه (۱۳۸۳) "زنان و تحولات ساختاری در عصر جهانی شدن". پژوهش زنان. دوره ۲.
- موحد، مجید؛ مقدس، علی اصغر و عباسی شوازی، محمد تقی (۱۳۸۶) "جوانان، خانواده و جامعه پذیری، نقش خانواده در نگرش دانشجویان به معاشرت دختر و پسر قبل از ازدواج". فصلنامه مطالعات جوانان. شماره ۹.
- Bartz, K. W. and F. I. Nye (1970) "Ealy marriage: a prepositional formulation". Journal of Marriage and Family. 32(2): 258-268.
- De Silva, W. I. (1997) "The Ireland of Asia; trends in marriage timing in Sri Lanka". Asia- Pacific Population Journal. 12(2):3-24.
- Hamplova, D. (2003) "Marriage and educational attainment: a dynamic approach to first union formation". Czech Sociological Review. 39(6):841-863.
- Inglehart, R. (2003) Culture Shift in Advanced Industrial Society. Princeton University Press.
- Jensen R. and R. Thornton (2003) "Early female marriage in the developing world". Gender and Development. 11(2):9-19.
- Mensch, B. S., S. Singh and J. B. Casterline (2005) "Trends in the timing of first marriage among men and women in the developing world". Working Paper. New York: Population Council.
- Peng, Tey Nai (2006) "Trends and correlates of delayed marriage in Malaysia, and implications for development". Paper presented at the

International Conference on Population and Development in Asia: Critical Issues for a Sustainable Future, 20 –22 March, Phuket, Thailand.

- Quisumbing A. R., and K. Hallman (2003) **“Marriage in transition: evidence on age, education and assets from six developing countries”**. Working Paper, New York: Population Council.
- Rashad, Hoda, Maged Osman, and Farzaneh Roudi-Fahimi (2005) **“Marriage in the Arab world”**. Washington DC: Population Reference Bureau.
- Smith, P. C., (1980) **“Asian marriage patterns in transition”**. Journal of Family Histor. 5(1):58-96.

Archive of SID

Factors Effecting on the Attitudes to Boy and Girl Friendship Relations before Marriage

Hossein Mahmoudian

P.h.D., Associate Professor in Demography, University of Tehran

Ahmad Dorahaki

PhD student in Demography, University of Tehran

Received:

Accepted:

Simultaneously modern Iranian society the family and marriage have changed and will change. One of these changes is to increase in boy and girl friendship before marriage. Iranian Society has worked constantly for durability and strength of family and marriage and Banned Individual from factors that can have damaging effects on this Institution. Students and highly educated class one of class society are disposing to these changes. In this regard using survey data take on post graduate students of Tehran University in 2012 attempt to answer the basic questions that what is an attitude of post Graduate students of Tehran University about boy and girl friendship relations before marriage? And what Factors Impact on their attitudes about boy and girl friendship relations before marriage? Method of sampling in this study multiple cluster sampling and sample size is 393. According to available theory and research background, gender, age, marital status, meta-materialism, the opportunity cost of marriage and family-centered selected and their impact on the dependent variable attitude to friendship boy and girl before marriage was studied. The results of this research indicated that about 74 percent of the post graduate students of Tehran University have positive attitude about boy and girl friendship relations before marriage. As well as the results indicate that the meta-materialism variable the Most impact on attitude about boy and girl friendship relations before marriage. Family-centered, the opportunity cost of marriage, marital status and gender were next in order of rank. In total the independent variables have explained about 39 percent of variation of boy and girl friendship relations before marriage.

Keywords: marriage, postgraduate students, Iran, boy and girl friendship, Family